

פרק שמונה עשר

*

מזמור זה היה אומר האדם המביא את קרבן תודה בעת הקרבת הקרבן

מִזְמוֹר לְתוֹדָה. זה המזמור יאמר המביא תודה על הנס הנעשה לו.

מצודות דוד תהלים מזמור ק' פסוק א'

מבקשים שכל יושבי הארץ ישמחו בשמחתנו ובהודאתנו להש"י

הֲרִיעוּ לִי כָּל הָאָרֶץ. על כי תראו מפלאות ה' בהנס הנעשה לי.

מצודות דוד תהלים מזמור ק' פסוק א'

**

כשמתבוננים בגודל הזכיה לעבוד את מלך מלכי המלכים

– אשר בחר בנו יותר מכל מלאכי מעלה, ושמח בעבודתנו תמיד –

מתמלאים שמחה יותר מאילו הרוויחו כל ממון שבעולם

עֲבַדוּ אֶת יְיָ בְּשִׂמְחָה. כל העבודות [שעובדים את ה'] וכו' צריכין שיהיו בשמחה, שנאמר (דברים כח כח) תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב, ואמר **עבדו את ה' בשמחה**, ופירשו בזוהר (פרשת ויחי דף רטז ע"ב) "תנא, אמר רבי אלעזר אמר רבי אבא, כתיב **עבדו את ה' בשמחה באו לפניו ברננה**, לאפקא דלית פולחנא דקודשא בריך הוא אלא מגו חדוה. [להוציא, שאין עבודה להקדוש ברוך הוא אלא מתוך שמחה]. דאמר רבי אלעזר, לית שכינתא שריא מגו עצבות. [אין השכינה שורה מתוך עצבות]. דכתיב (מלכים-ב ג טו) ועתה קחו לי מנגן והיה כנגן המנגן, עד כאן לשונו.

ושמעתי בשם מורנו הרב רבי יצחק די לוריא אשכנזי עליו השלום, שפירש פסוק 'תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרוב כל', פירוש יותר אם היה לך 'רוב כל'. והכוונה שיהיה שמח בשמחת הקדוש ברוך הוא ובמצוותיו ותורתו יותר מכל ממון שבעולם...

ואופני קנות אדם שמחה בלבו הוא, כשיחשוב בטובת הבורא יתברך עליו בנתינת התורה, ויאמר בלבו: עילת כל העלות וסיבת כל הסבות שברא והמציא כל הנמצאים בעבור האדם והשגחתו הפרטית עלי, עם היות שלגדולתו אין לה תכלית וסוף, ישגיח על יתוש קטן כמוני – שאני נחשב לאין נגד גדולתו יתברך - להטיב עמי בטובות העולם הזה ובטובות העולם הבא.

והוא כמשל המלך שיש לו שרים ונכבדים לאין מספר, וראה במדינתו עבד אחד וקראו, ואמר לו רצוני שתעבדני ותהיה מהשרים העומדים לפני הרואים את פני המלך, ואמר לו אם תעבדני כראוי אשים מעלתך למעלה מהשרים הנכבדים אשר עמי. האין מן הראוי על העבד ההוא לעבוד עבודת רבו בשמחה, ויאמר בלבו הואיל והמלך עם גדולתו וממשלתו שלא חסר לו דבר בחר בי, לתועלת, שאהיה עובד לפניו, אין מן הראוי שאעבוד עבודתי לפניו אלא בשמחה ובטוב לבב.

ראשית חכמה - שער האהבה - פרק עשירי

תזכו לעבוד את ה' בשמחה פנימית בלבבכם - על ידי שתרגנו לפניו בשירות ורגנות בפיכם

עבדו את ה' בשמחה, באו לפניו ברננה. על ידי שתבואו לפניו ברננה היינו שתרגנו לפניו שירות ותשבחות ורגנות, תשיגו שמחה. כאשר הוא בדוק ומנוסה הרבה.

תקנות והדרכות מהרה"ק בעל שומר אמונים זי"ע על פי פרק מ"ט

ויסוד הדבר מפורש בראשונים וחז"ל הקדושים, כמו שהובא לעיל מה שכתב 'רבנו בחיי' בספרו "כד הקמח" (ערך שמחה), ובפתיחה לפרשת נשא (במדבר פרק ד' פסוק כ"ב): "ועל כן היה ענין השיר במשכן ובמקדש בשיר הפה והכלי, שהוא מביא נפש האדם לדרך השמחה. וזהו שאמר הכתוב (במדבר ד') בלויים לעבוד עבודת עבודה ודרשו רבותינו ז"ל אי זו היא עבודה לעבודה, הוי אומר זה השיר, כי היו הלוים מזהרין ומצווים לשורר ולעורר השמחה על מצות הקרבן, כדי להיות מעשה המצוה בשמחה". עכלה"ק.

הרי לנו שעל ידי השיר ורגנים שאדם משורר ומרגן – הרי זה "מביא נפש האדם לדרך השמחה... להיות מעשה המצוה בשמחה".

הש"י בורא ומחיה ומנהיג את כל הטבע – בגימטריא 'אלהים'

וכל עניני הטבע נבראים ומונהגים על ידי הש"י לבדו

דעו כי ה' הוא אלהים. שם אלהים הוא שם מדת הגבורה והצמצום, ולכן הוא גם כן בגימטריא הטבע, לפי שמסתיר האור שלמעלה המהוה ומחיה העולם, ונראה כאילו העולם עומד ומתנהג בדרך הטבע, ושם אלהים זה הוא מגן ונרתק לשם הוי"ה, להעלים האור והחיות הנמשך משם הוי"ה ומהוה מאין ליש, שלא יתגלה לנבראים ויבטלו במציאות.

והרי בחינת גבורה זו וצמצום הזה הוא גם כן בחינת חסד שהעולם יבנה בו. וזו היא בחינת גבורה הכלולה בחסד.

...וזהו שאמר והשיבות אל לבבך כי ה' הוא האלהים, פירוש ששני שמות אלו הם אחד ממש, שגם שם אלהים המצמצם ומעלים האור - הוא בחינת חסד כמו שם הוי"ה.

תניא - שער היחוד והאמונה - פרק ו

דְּעוּ כִּי יי' הוא אֱלֹהִים. שהעולם הזה מתנהג על פי הטבע... והוא יתברך מנהיג הטבע כרצונו וחפצו, וזהו ה' הוא אלהים, כי "הטבע" בגימטריא "אלהים", וה' הוא מנהיג הטבע כרצונו וחפצו, ועל כן הוא עילת העילות וסיבת כל הסיבות, כי הוא מסבב העולם הזה בהנהגת הטבעיית כרצונו וחפצו.

וזהו פירוש 'את האלהים התהלך נח', כלומר שהיה מהלך בטבע גימטריא אלהים... ולא היה מאמין בטבעיות לומר שאם יעשה כך יהיה כך, ואם לאו לא יהיה, אבל היה מאמין תמיד שהוא יתברך מנהיג הטבע כרצונו וחפצו, והיה מתפלל על זה שיהיה מנהיג הטבע ויסבב הסיבות לטובה.

וזהו 'את האלהים התהלך נח', שהיה מהלך ומתנהג על פי הטבע, אבל 'את האלהים', שהיה יודע תמיד שהעולם הזה מתנהג על פי [הבורא יתברך].

אורח לחיים מהרה"ק רבי אברהם חיים מזלאטשוב זי"ע

פרשת נח על הפסוק את האלהים התהלך

הש"י עושה אותנו עם כל הכחות שלנו - וכל מה שיש לנו הוא שלו וממנו

לכן אנו זוכרים תמיד שכל הצלחותינו - היא לא מכחנו ועוצם ידינו כלל

אלא הכל רק ממה שנשפע עלינו ממנו יתברך

הוא עֲשֵׂנוּ. וְלוֹ אֲנַחְנוּ. הגאון רב סעדיה פירש, ולו אנחנו, היפך ואני עשיתיני (יחזקאל כט, ג)... והכתיב הוא ולא באל"ף, ופירושו שלא נוכל לומר כחנו ועוצם ידינו עשה לנו את החיל הזה.

רד"ק תהלים מזמור ק' פסוק א'

והיינו שלפי רבי סעדיה, הקרי והכתיב הם ענין אחד ממש, שאנו מכריזים "ולא אנחנו" היינו שאין לנו שום כח ויכולת, כי "ולו אנחנו", היינו שכל כוחותינו הם ש"לו" יתברך, מפני שהוא עושה אותנו ומשפיע בנו את כל החיות ואת כל הכחות שבנו בכל רגע ורגע מחדש.

אנו מודים להש"י על הקדושה אלקית שנטע בנפשנו - ובזה אנחנו 'עמו'

ועל השפעת הגשמיות שהוא משפיע לנו ומפרנס אותנו - ובזה אנו 'צאן מרעיתו'

עמו וְצֶאֱן מִרְעִיתוֹ. עמו מצד האלקות בבחינת הנפש, שהוא העיקר. וְצֶאֱן מִרְעִיתוֹ. כי בבחינת החומר הדומה לצאן, אנו צאן מרעיתו, כי הוא מאכילנו ומשקנו ומפרנסנו שלא על ידי שר כאומות העולם.

וכאשר אין בקשת המְרָעָה מוטלת על הצאן כי אם על המְרָעָה אותם, כך הוא יתברך שאנו צאן מרעיתו, עליו נשליך יהבנו, כי הוא היודע באיזה מְרָעָה ירענו שייטב לנו, כרועה עדרו צאן מרעיתו, והוא יבחר ולא אנו, כי הוא יודע איזה דרך נתפרנס בו, והוא יתקננו בעצה טובה מלפניו מאליו, וזהו וצאן מרעיתו.

אלשיך הקדוש תהלים מזמור ק' פסוק ג'

בואו אל שערי – בגן עדן – עם דיבורי תודה לה' על כל הטוב העצום אשר זיכה אתכם להיות 'עמו' של ה' כל רגע מימי חייכם ואפילו אם לפעמים היתה הנהגתכם שלא כפי הראוי - עם כל זה מגודל שמחתכם על הזכיה להודות לה' – תבטלו את כל הדאגה והעצב על מה שלא זכיתם, ותודו בשמחה עצומה לה' כדי לכבדו ולשמחו

בְּאוֹ שְׁעָרָיו בְּתוֹדָה. חֲצִרְתִּיו בְּתִהְלָה. הנה איתא במסכת כתובות (ק"ג, ב'), מת מתוך שחוק - סימן יפה לו. מתוך בכיה - סימן רע לו... יש לדייק, וכיון שלא היה שחוק לפניו מה יעשה וישחק בעל כרחו, מה יועילו? והנה משל למלך שהעמיד אוהבו על אוצרות כסף וזהב, אבנים טובות ומרגליות, ואמר לו כל מה שבכרך ליקח לך - קח עד שאקראך. וזה לקח, אבל לא בזריזות, ופתאום קראוהו. והיה עמוס בעושר, אבל לא כפי הראוי, ואילו לא היה מתעצל היה מתעשר הרבה יותר. והנה היה לו [י"ג: היה בין] אֶבֶל ושמחה. שמח – בחסדי המלך ובמה שהעשירו ונתחייב להודות לו ולשבחו על ככה, ומתאבל ומצטער - על שהפסיד לעצמו בעצלנותו. והנה מרוב צערו ואבלו איננו יכול לקבל פני מלך בחדוה ושירים, להודות לו. אך המתחזק [י"ג: המתחסד] – הוא מבטל אבלו וצערו מפני כבוד המלך ומפני הודאתו.

וזה הצדיק כשנכנס לעולם הבא, אם הוא צדיק גדול – נכנס בשמחה בהודאתו לה' שזיכה אותו לסגל מעשים טובים בעולם הזה ומבטל צערו, אז סימן טוב לו, שעבודתו לה' מבטל ממנו כל דאגה.

ואם אינו מתחזק כל כך - אזי מרוב צערו שלא סיגל יותר מעשים טובים - משכיו הודאותו לה' בשמחה, על כן סימן רע. אלא יתחזק וישמח ויודה לה' על כל טוב וכו', על שבראנו לכבודו, וזיכנו להיות יהודים, כמו שאומרים בראש השנה עלינו לשבח וכו'.

ושמחתם [של כל אחד מישראל] בה' על שזיכה והבדלנו מן העמים - יבטל הצער של עצמינו... על שלא עשה כראוי בשנה העבר...

וזוה **מזמור לתודה, עבדו בשמחה, וגם בואו ברננה** – [אשר זה כולל גם] לשון צער כדכתיב 'ותעבור הרנה במחנה', ומפרש "דעו כי ד' הוא אלקים הוא עשאו ולו אנחנו עמו" זו השמחה, "ולא" - באל"ף – "אנחנו עמו וצאן מרעיתו", כי חטאנו לו, זה הרננה והצער. **אמנם באו שערי בתודה חצרותיו בתהלה**, שיבטל הצער מחמת שמחה בה'.

דרשות חתם סופר דרוש לז"ך אלול תקצ"ז ד"ה בפ"ב דעירובין [ח"ב דף שס"ח] - ומובא גם בתורת משה להחתם סופר - דרוש לכ"ז אלול תקצ"ז ד"ה בפרק ב' דעירובין אמרו מלאכי השרת

היוצא לנו מדבריו הקדושים, כי "מת מתוך השחוק" הכוונה שאפילו כאשר האדם רואה שמצד עצמו הוא "הפסיד לעצמו בעצלנותו", עם כל זה "מבטל אבלו וצערו מפני כבוד המלך", ובזה הוא זוכה לכבד את המלך כיון שזה כבוד גדול למלך כאשר האדם "שמח בחסדי המלך במה שהעשירו", ונמצא שבכל רגע של שמחה ובכל מחשבה של שמחה הוא עושה נחת רוח למלך בזה שזוכר את חסדי ה' עמו, ומקיים את רצון המלך ומצותיו, כיון ש"נתחייב להודות לו ולשבחו". ו"אז סימן טוב לו שעבודתו לה' מבטל ממנו כל דאגה". – היינו גם כל דאגה בעניני רוחניות.

ועד כדי כך הדברים מגיעים, שאפילו כאשר האדם הוא במדרגה פחותה כל כך, שמצד הנהגתו נכתב עליו שהוא "ולא אנחנו עמו וצאן מרעיתו", עם כל זאת אם הוא מכבד את המלך וחפץ לשמחו, אין לו להתעסק במה ש"הפסיד לעצמו בעצלנותו", אלא הוא "מבטל אבלו וצערו מפני כבוד המלך", וממלא עצמו בשבח והודאה לה', וכך הוא נכנס אל תוך שערי עבודת ה', עד הרגע האחרונה בסוף ימיו כשיכנס אל שערי העולם הבא – הכל הוא עושה בתודה ובתהלה לה' הטוב.

כי הוא מאמין שאפילו כאשר היצר הרע מראה לו שכתוב עליו בספר התהלים בדיו שחור על גבי לבן שהוא "ולא אנחנו עמו וצאן מרעיתו", עם כל זאת הוא שומע את קול ה' שקורא עליו את הפסוק ואומר שהוא "ולו אנחנו עמו וצאן מרעיתו", על כן אפילו שמצד הנהגתו נראה לו שהאמת היא כפי ה'כתיב', שהרי "הפסיד לעצמו בעצלנותו", ולא התנהג כפי הראוי לעמו וצאן מרעיתו של ה', עם כל זאת הוא מבטל את הכתיב וקורא כפי רצון הש"י שיקרא ויכריז וישריש בנפשו שלעולם ועד הוא דבוק במדרגת "ולו אנחנו עמו וצאן מרעיתו", ואלפי אלפים ריבי רבבות "ולא" – אין בהם כח לבטל רגע אחד של "ולו" שזכה בעולם הזה, אשר על רגע אחד כזה יש לו לבוא שערי בתודה וחצרותיו בתהלה כל ימי חייו בזה ובבא לנצח נצחים.

ולפי דבריו הקדושים, מה שאמרו חז"ל "מת מתוך השחוק סימן יפה לו", הכוונה שזה סימן יפה שהאדם זכה לעבוד את ה' ולא את עצמו, הן ברגע האחרונה, והן על כל ימי חייו עד הרגע האחרונה, שזה סימן יפה שתמיד הוא היה מלא שמחה ושחוק והודאה לה' על כל רגע ורגע שמזכה אותו להיות יהודי ולעשות נחת רוח להש"י בעצם חיותו ובעצם שמחתו והודאתו.

והנה מובן ופשוט שכפי מה שזוכה האדם להתעלות יותר ויותר בהשגתו בגודל חשיבות וחביבות כל דבר קטן שזוכה לעשות נחת רוח להש"י – כך יש לו השתוקקות לזכות יותר ויותר, וזה לעומת זה היה היצר הרע מתחזק להפילו בעצבות על כל מה שלא זכה למלאות כיסיו במצוות ומעשים טובים.

אבל העובד ה' באמת אינו מביט על עצמו ועל מילוי כיסיו, אלא מביט רק על דבר אחד ויחיד, והוא לשמח את המלך, ובוודאי אם המלך רואה שלאחר שיוצא מלא וגדוש בעושר רב ועצום – אשר מצוה אחת ויחידה היא יקרה וחשובה ושווה יותר מכל חיי העולם הבא – אזי אם לאחר שזכה בכמה וכמה מצוות עדיין אינו מלא שמחה והודאה עצומה למלך, הרי הוא גורם בזיון נורא וצער עצום למלך.

ומדה טובה מרובה, "מת מתוך השחוק", היינו בעת שיוצא מן העולם ויודע שלא יהיה באפשרותו לקיים עוד שום מצוה בהיותו בגוף גשמי בעולם הזה, ועם כל זה הוא "מתוך השחוק" – היינו מלא שבח והודאה להש"י ושמחה עצומה בפנימיות ובחיצוניות – "סימן יפה לו", שאינו מביט על עצמו ועל כיסיו אלא כל רצונו לשמח את המלך באמת ולהכיר לו טובה והודאה – ולכן מובן ופשוט שהוא יוצא בפנים מאירות ושמחות, ולא רק בחיצוניות אלא העיקר בפנימיות – כי אצל הש"י הפנימיות גלויה לפניו הרבה יותר מאשר אצלנו החיצוניות – על כן הוא מלא שמחה עצומה ושבח והודאה להש"י.

ונכלל בדבריהם הקדושים מה שאמרו חז"ל בזהר הקדוש (ח"ג קלה ע"ב) "כל מאן דנחית מדרגא דיליה קרי ביה וימת". היינו שכל נפילה ממדרגתו נקראת מיתה, וכפי מה שהאדם עובד על עצמו, לבטל כל צערו ודאגתו על נפילתו ממדרגתו ועל כל מה שלא הספיק ולא זכה כרצונו, וממלא את כל חדרי לבו ברגשי תודה להש"י ומרחיב פה וממלאהו בדיבורי הודיה והכרה בגודל חסדו וטובו – הרי זה סימן יפה לו שהוא עובד את בוראו ולא את עצמו.

וכפי מה שזוכה האדם להתחזק בעבודה קדושה זו יותר ויותר במשך כל ימי חייו – כך יזכה להתעלות בזה ביתר שאת עד שגם במיתה האחרונה – ברגע היציאה מן העולם הזה והכניסה לעולם הבא לקבל פני מלך מלכי המלכים – לא יהיה עסוק בהגדלת עצמיותו וישותו ובצערו ועצבותו והתאנחותו על חסרונותיו ופגמיו וכדומה – אלא יזכה להיות מלא שחוק ושמחה ושבח והודאה לה' הטוב והרחמן אשר בכל רגע ורגע זיכהו לעשות לו נחת רוח בעצם חיותו בעולם הזה ובכל ריבי רבבות המחשבות הדיבורים והמעשים שזכה לעשות בהם נחת רוח להש"י – ועל ידי זה יזכה להמשיך גם בעולם הבא להוסיף ולהתעלות בעבודת ההודאה להש"י ביתר שאת ויתר עוז – כמו שמפורש בחז"ל הקדושים שכפי ההודאה להש"י בעולם הזה כך זוכים להודות בעולם הבא – ולהתעלות בזה מעלה מעלה לעולמי עד ולנצח נצחים.

כל דיבור של תודה ותהלה להש"י

עולה ונכנס לתוך הרבה חצרות בעולמות העליונים, זה למעלה מזה

חֲצֵרֹתָיו בְּתֵהָלָה. כי כמה וכמה חצרות יש בענין התפלה בעולמות העליונים. זה למעלה מזה כידוע.

דגל מחנה אפרים - פרשת דברים ד"ה אלה

נהלל את הש"י על אשר יאיר לנו אור גדול ורחמים גמורים

חֲצֵרֹתָיו בְּתֵהָלָה. תהלה הוא מלשון תהל אור. כי שם הוא רק אור גדול, ואין כח בדין לקטרג שם, והוא רחמים גמורים, ושם נמתק הכל. ולכך נקראים שירי דוד מלכנו תהלים, שיכולין לפעול על ידם הכל, ואין שטן ואין פגע רע.

נועם אלימלך - ליקוטי שושנה ד"ה שירו לה'

וב'מגן אברהם' מהרה"ק מטריסק זי"ע (פרשת וזאת הברכה): "שמרומז ב'תהלים' שהיא מלשון תהל אור... וזה מרומז בהסיוס של תהלים שהוא (תהלים קג, ו) כל הנשמה תהלל יה הללויה, שעל ידי אמירת תהלים בכוונה - מאירים אור הנשמה".

על ידי הודאה לה' על טובותיו זוכה האדם למסור עצמו לגמרי אל ה'

ולהיות דבוק בו ובאהבתו תמיד

הודו לו. בספרי (ואתחנן) רבי מאיר אומר, "ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך" – כאברהם שנאמר בו 'אברהם אוהבי'. "בכל נפשך" – כיצחק שעקד עצמו על המזבח. "ובכל מאודך" – הוה מודה לו כיעקב שאמר קטנתי מכל החסדים. עד כאן. בזה הפליגו מאוד לבאר כי יהיה האדם דבק בו יתברך לגמרי בדביקות גמור על ידי האהבה, ומפני כי האבות היו דבקים בו יתברך כל אחד ואחד במדה מיוחדת, עד כי שלשה האבות היה להם הדבקות לגמרי וכל אחד היה לו דבקות מיוחד, ולפיכך אמר כי תהיה אהבה הזאת כמו האבות.

וזה שאמר "ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך כמו אברהם", כי אברהם היה אוהב את הש"י מצד שכל מעשיו אשר עשה לאהבת הש"י וזה נקרא אוהב, וכדכתיב 'זרע אברהם אוהבי'.

אבל יצחק היה לו דבקות מצד אחר, כי מצד האהבה היה מבטל נפשו לגמרי עד שעקד עצמו על המזבח, והאהבה הזאת מובדלת מן אהבת אברהם, כי אהבת אברהם שקשורה אהבתו בלבו תמיד עד שלא היה רגע אחד בלא האהבה כמו דרך האוהב שאין סר אהבתו מקרבו וזהו ענין בפני עצמו, אבל יצחק מסר נפשו אל הש"י ומצד שמסר נפשו אליו – דבר זה יותר גדול.

ומדת יעקב שהיה מודה לו על הטוב שעשה השם יתברך, וזהו נכלל משניהם מן אברהם ויצחק, וזה מצד שהיה מודה אל השם יתברך על הטוב שעשה, כמו שהיה ביעקב שאמר "קטונתי מכל החסדים", וכל מי שמודה על הטוב שעשה השם יתברך אליו – הנה מוסר עצמו בהודאתו אל השם יתברך, וכך הוא כל הודאה שהוא מודה אל השם יתברך על הטוב שנעשה לו – הוא מוסר נפשו אל השם יתברך, ומצד שהוא משבח ומברך על הטוב שעשה לו השם יתברך הנה דבר זה אהבה מצד עצמו, כי מי שעשה טוב לאחד בודאי הוא אוהב אותו, ולפיכך מדת יעקב כלול משני המדות האלו.

ועוד תדע כי זה שמודה ומשבח השם יתברך על כל דבר הוא ענין בפני עצמו, כי מורה שהוא משבח אל השם יתברך בשביל הטוב שעשה עמו... אז יש כאן אהבה גמורה ושלימה. ויש בזה דבר מופלג בחכמה, כי עיקר האהבה שלא יהיה סר מן השם יתברך כלל, רק יהיה דבק בו לגמרי.

נתיבות עולם להמהר"ל - נתיב אהבת השם - פרק א

כל הברואים מוקדשים לשבַח את הבורא ולהעלות מהם קילוס ושבח לבורא ועל ידי שהאדם האוכל אותם מברך עליהם – הרי הוא משלים את שבח הבורא במקומם ונחשב שמוסיף בחשיבות ברכתו חומש יותר מברכתם **בְּרָכוּ שְׁמוֹ**. בפרק כיצד מברכין (ברכות ל"ה) ת"ר אסור לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה וכל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה מעל... אמר רב יהודה אמר שמואל כל הנהנה מן העולם הזה בלא ברכה כאילו נהנה מקדשי שמים שנאמר לה' הארץ ומלואה. ר' לוי רמי כתיב לה' הארץ ומלואה וכתיב השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם, לא קשיא כאן קודם ברכה כאן לאחר ברכה.

ומעתה יש לשאול, אם קדשי שמים הם, אם כן למה יוצאים לחולין על ידי ברכה, אבל דבר זה כי מה שחל עליהם שם קדושה, כמו שחל קדושה על הקרבן שבו עובדין אל השם יתברך, וכן הנמצאים כולם יש בהם שבח השם יתברך, לכך שם קדושה עליהם, שעומדים לשבחו ולפארו. ואם יאכל בלא ברכה - הרי נהנה מקדשי שמים. וכאשר האדם נותן שבח אל הש"י על הפרי שברא ומקלס אותו אז מותר ליהנות ממנו, וקלוס שנותן האדם על הפרי שאומר ברוך אתה ה' בורא פרי - בזה הוא נותן שבח במקום הפרי, ואז מותר ליהנות מן העולם.

... ובאולי יאמר הנה צריך כאשר פודה הקדש להוסיף חומש, שלא יהיה נראה כאילו נהנה מן ההקדש, שכיון שפודה אותו הוא רוצה וחפץ בו, ואם לא יפדה אלא בשוה הרי הוא נהנה מן ההקדש.

בודאי האדם מוסיף חומש, כי יותר נחשב שבח וקלוס האדם מן שאר נבראים התחתונים, מפני שהאדם בעל שכל מכיר את בוראו, והרי כי האדם יותר חומש.

וזה, כי הפשוטים שהם ד' יסודות [אש רוח מים עפר] הם אחד. המורכבים הדוממים [כגון, כלים, בגדים, ספרים] הם שנים. צמחים הם שלשה. בעלי חיים בלתי מדברים ארבעה. האדם הוא חמשה. נמצא כל האדם יש לו יותר מן החשוב אשר הוא תחתיו חלק חמישי, והרי האדם מוסיף חומש בקילוס שלו.

דרשות המהר"ל – דרוש לשבת הגדול

תכלית כל הנהגת ה' היא רק להטיב בטובות אמיתיות לכל אחד

כי הוא שלימות הטוב וחפץ רק בטובת כל אחד

כִּי טוֹב יי. כי הברכה שהוא מברך השם יתברך - הוא בשביל **הטוב** שיש בו יתברך. ומה שמגיע מן הרעה אל האדם, אף כי היא רעה מצד המקבל, על כל פנים מורה על שהוא יתברך הוא הטוב, ומצד שהוא יתברך **טוב** אינו רוצה ברע,

כי כל **טוב** שונא את הרע, ומפני שהוא שונא הרע מביא הרע וכו' כפרה על חטאתו, ולפיכך אף מדת היסורין הם ל**טוב**.

ובמדרש (ב"ר פ"ט) וירא אלהים את כל אשר עשה והנה **טוב** מאד, אמר רב הונא טוב מאד זו מדת יסורין. וכי מדת יסורין טובה מאד בתמיה, אלא שעל ידי זה הבריות באים לחיי עולם הבא. וכן שלמה אמר ודרך חיים תוכחות מוסר, צא וראה איזה דרך מביאה את האדם לחיי עולם הבא הוי אומר זו מדת יסורין.

נתיבות עולם להמהר"ל - נתיב אהבת השם - פרק א

**חסדו של הש"י נשפע מעצמיותו בלא שום הבדל במצב המקבילים
לכן חסדו נמשך לעולם עד אין סוף כמו שהש"י הוא אין סוף**

לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ. ויש לך לשאול [על תיבת 'חסדו' היינו חסדו של הש"י], מפני מה נאמר דבר זה על חסד השם יתברך בפרט, וכן נאמר במזמור הודו [נאמר פעמים רבות] כי **לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ**, וכן בהלל הודו לה' כי טוב כי **לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ**...

כי ה**חסד** הוא מצד עצמו, שהוא יתברך משפיע הטוב והחסד מצד עצמו, ואין עושה זה מצד המקבל, רק מצד עצמו שהוא **טוב**. ודבר שהוא מצד עצמו של הקדוש ברוך הוא, כמו שהוא יתברך מצד עצמו בלתי תכלית וכך ה**חסד** שהוא עושה הוא **לְעוֹלָם** בלתי קץ ובלתי תכלית רק הוא לעולם.

ולא כן המשפט והרחמים כיון שהם מצד המקבל, כי המקבל גורם שהמשפט בא עליו, וכן הרחמים גם כן מצד המקבל, וכמו שהמקבל הוא בעל תכלית כן המשפט והרחמים יש לו תכלית.

וזה שאמר הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו, רצונו לומר, שיש לשבח הקדוש ברוך הוא כי הוא **טוב**, לכך כי **לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ**, כמו שהוא יתברך אין קץ וסוף אליו - כך חסדי השם יתברך אין קץ וסוף אליו. אבל שאר דברים שהוא מצד המקבל יש להם קץ ותכלית.

ועוד פירוש, כי חסדי השם יתברך הם **לְעוֹלָם** ולא יפסוק... אף לעולם הבא לא יפסוק ה**חסד** והטוב שהוא עושה וזהו כי **לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ** לעולם הבא. ודבר זה גם כן הוא מטעם אשר התבאר, כי חסדי השם יתברך [הם] מצד עצמו, לכך כמו שהוא יתברך אין תכלית אליו - כך חסדי השם יתברך הם **לְעוֹלָם** בלי קץ ותכלית. והבן זה.

נתיבות עולם להמהר"ל - נתיב העבודה - פרק יח

חסדי ה' ונפלאותיו – מוכנים וקבועים מאז ומקדם לעולם

ולפי הנהגת כל דור ודור – נמשכת ונשפעת הנהגתו הקבועה בחוקי הטבע

לְעוֹלָם חֶסֶדוֹ, וְעַד דֵּר וְדֵר אֶמּוֹנָתוֹ. יש הבדל בין חסד ובין אמונה, ה**חסד** הוא מה שיעשה מנדבת לב מבלי הבטחה קודמת או איזה חיוב או בעבור דבר שקבל

בעבורו, והאמונה או אמת הוא מה שיעשה על ידי חיוב, אם שהבטיח לעשותו, או שהתחייב לעשות בעבור הגמול וכדומה.

והנה קיום העולם הכללי על פי חקי הטבע הכוללים - הוא ממדת האמונה, כי אחר שיסד ה' את הטבע והעולם וחקק חוקיהם, הוא כאילו הבטיח שהחוקים האלה יתמידו כל ימי עולם... לפי זה החקים שבהם העולם הכללי מתנהג כפי הטבע שיסד בששת ימי הבריאה יעמדו מצד האמת והאמונה.

אולם בעת יעשה ה' דבר פלא בלתי מחויב ונמשך מצד חקי הטבע הקיימים, הוא מצד מדת חסדו, באשר אינו מחויב בדבר זה מצד הבטחתו.

[כי "אצל בני אדם גדר האמונה הוא - לשמור הבטחה או חיוב, וגדר החסד - הוא מה שיתנדב מבלי חיוב או הבטחה, ואצל ה' מצאנו שעל פי יסוד זה יכנה ההנהגה הטבעיית בשם אמונה - כי בו שומר אמונתו אל העולם, שיסדה לעולם על חקי הטבע הקבועים, ואת ההנהגה הנסיית בשם חסד - כי זה יעשה מנדבת לבו מבלי חיוב קודם". מלבי"ם ביאור המלות].

ומשני ההנהגות האלה... אמר 'חסדי ה' עולם אשירה' - שישיר על ההנהגה הפלאיית, וגם 'אודיע לדור ודור אמונתך' - שהיא ההנהגה הטבעיית הקבועה.

והנה יש הבדל בין **עולם** ובין לדור ודור, **שעולם** מציין הזמן הנמשך הבלתי מתחלק, **ולדור ודור**, מציין הזמן המתחלק לשני דורות, ולפי זה היה ראוי שיאמר אצל האמונה מלת עולם, כי הסדור הטבעי הוא קיים לעולם, ואצל החסד היה לו לומר לדור ודור, כי החסד שהיא ההנהגה הפלאיית אינה מתמדת תמיד, רק מתחדשת לפעמים בדור מן הדורות לפי הדור.

אולם הוא הדבר אשר כתבנו על מה שאמר (תהלים ל"ו, ו') 'ה' בהשמים חסדך, אמונתך עד שחקים', שהגם שידמה לבני אדם שהאמונה קבועה בשמים, והחסד [מגיע] בשחקים, רצוני לומר, שההנהגה על פי חקי הטבע היא קבועה במערכת השמים, וההנהגה על פי הפלא ושידוד הטבע הוא למעלה מן השמים שהם בשחקים, תלמדנו התורה כי גם החקים הטבעיים הם נמשכים לפי המעשה, אם לשבט או לחסד, עד שגם הטבע תתנהג בדרך הפלא בנסים נסתרים לפי מעשה בני אדם לגמול או לעונש.

וכן גם החסד הקבוע בשחקים הוא גם כן הנהגה קבועה מסודרת מראש מקדם, וכמו שאמרו תנאי התנה הקדוש ברוך הוא עם הים שיקרע לפני בני ישראל.

ועל פי זה יאמר שגם 'חסדי ה' - עולם אשירה', שגם ההנהגה הפלאיית - היא קבועה לעולם.

וגם האמונה שהיא ההנהגה הטבעיית - היא לדור ודור, ונמשכת לפי הדורות,
שדור שייטיבו מעשיהם וישמעו אל מצותיו תריק להם הטבע שופע שובע רצון,
ולדור סורר ומורה - יעצור את השמים ולא יהיה מטר.

מלבי"ם תהלים מזמור פ"ט פסוק ב'